DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA,

DE

BONORUM SECULARISATORUM NATURA,

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, AC DUCATUS MAGDEBURGICI GUBERNATORE &c. &c. &c.

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO AC FACULTATIS JURIDICÆ p. t. DECANO,

IN ALMA FRIDERICIANA,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQVE JURE HONORES ET DOCTORALIA PRIVILEGIA RITE CAPESSENDI

IN AUDITORIO MAJORI

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS

D. JUNII ANNI MDCCVII.

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

BERNHARDUS HENRICUS PAGENDARM,

HERVORDIA GUESTPHALUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITERIS SALFELDIANIS. 1730.

B. C. D.

DISSERTATIO INAUGURALIS

De

NATURA BONORUM SECULARISATORUM.

§. I.

On eſt animus de ſeculariſatione bonorum Eccleſiaſticorum agere, quia inutilis & fruſtaneus labor foret poſt Rhetios & Mauritios novi quid hic annotare velle. (a) Solum paucis diſpiciemus de natura bonorum ſeculariſatorum obiter & paucis ab iſtis Duum viris tacta. Illi enim opus habebant, juſtitiam ipſius ſeculariſationis contra infinitas diſſenſiones defendere, adeoque præcipue erant ſolliciti, ut invidiam novæ tum opinionis & *Status controverſiæ & methodus dicendorum.*

(a) Vide Diſſertationes duas de Seculariſatione ſub præſidio Illuſtrium Virorum Rhetii & Mauritii habitas, unam *in Diſputationibus juris publici XI. Rhetianis anno 78. editis p. 92. & ſeqq.* Alteram *in Diſſertationibus & opuſculis Mauritianis p. 495. ſeq.*

& doctrinæ hactenus receptæ plane adversæ variis cautelis & limitationibus emollirent, & ut potissimum quatuor causas ad constituendam secularisationem requisitas traderent. Nos secularisationem ut juste constitutam supponimus,& magis solliciti sumus de natura bonorum secularisatorum,& videlicet an allodialia sint, an feudalia, an tertium bonorum genus constituant, præprimis cum illustre JCtorum T.collegium defendere eam sententiam sustinuerit,(b) ac si bona secularisata sint nec feudalia nec allodialia, sed ad tertium genus pertineant talium bonorum, quæ non subjaceant dispositioni liberæ eorum, ad quos talia bona secularisata pertinent. Interim tamen cum in hac quæstione subinde repeti soleant argumenta ad secularisationem ipsam pertinentia, juvabit præmittere historiam quasi philosophicam quæstionis de secularisatione bonorum, tum quædam adhuc observare ad meliorem intellectum quæstionis nostræ pertinentia, vel ab aliis neglecta, vel aliter posita, forte ideo, quod eo tempore, quo istæ dissertationes de secularisatione edebantur, nondum lucem veritatis ferebant cœcutientes eruditorum oculi, caligni autoritatis adhuc nimis assueti jam vero per DEi gratiam cum minore periculo veritas absque velamento proponi possit.

§. II.

(b) In responso, quod in controversia inter procuratores Waldensem & Ostfrisium coram camera imperiali non ita pridem a parte rei cum aliis positionibus & deductionibus est publicatum, ad quod subinde provocat illustre Collegium in aliis responsis nondum editis, quod assertio ista plane ac perspicue ibi sit deducta, v. g. in responso ante paucos annos dato Principi O.

Ad arcana Politica Sacerdotum Ethnicorum pertinet hypothesis de rebus nullius divini juris.

§. II. Variæ technæ & fraudes sacerdotum gentilium fuerunt, quibus divinitatem sibi conciliare, & apud populum opinionem infallibilitatis excitare allaborarunt, ut ita non solum domini in conscientias, sed & in ipsorum corpora & bona evaderent. Rem ab ovo deducere aut singula arcana recensere hujus loci non est. Pertinet tamen ad ea persuasio, quod res Diis dicatæ, sint nullius hominis sed extra commercium. Unde divisio rerum divini juris in res sacras, religiosas & sanctas (c) quarum illæ Diis superis, istæ Diis inferis hæ Semi-Deis & Heroibus regulariter dedicabantur. (d) Sub rebus vero sacris comprehendebantur non solum templa, & quæ ad cultum divinum immediate sunt destinata, sed etiam, quæ ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ pertinent, & bona Ecclesiastica dici solent. (e) Ex hac vero hypothesi sua sponte sequebatur, quod res tales non possint alienari, aut, si alienarentur, ad alios usus pios divini cultus deberent adhiberi. (f) Unde etiam non defuerunt unquam observationes de justo judicio divino contra eos, qui res divini juris, etiam hostiles, in profanos, id est, non divinos usus verterent. (g) Proderat hoc arcanum sacerdotibus gentilium, ut semper quidem acquirere ipsis liceret, nunquam vero perdere aliquid ex bonis suis possent, quod Privilegium a juribus reliqui to-

(c) §. 8. *Inst. de R. D.* (d) Manzius *ad dict* §. 8. (e) Paulus Voëtius *in Comment.* & Ulric. Huber. *in prælect. ad Inst. ibidem.* (f) *arg. L. Legatum 16 ff. de Us. & Usufr. legat.* (g) *Adducuntur exempli loco* M. Crassus, Pompejus, Julianus Apostata, Dionysius Syracusanus, Cepio, Brenno &c. *vide cit.* a Klockio *Voll. 1. consf. 35. C. 107.*

tius humani generis plane eſt diverſum, utpote ubi acquiſitiones & alienationes rerum ſunt in motu perpetuo.

Hoc arcanum in augmenta ſua convertit Clerus Pontificius.

§. III. Cæterum cum hæc ſententia prima fronte ſatis pia videretur, uti regulariter arcana ſacerdotum talia ſunt, non mirandum, quod eadem decipi ſe paſſi fuerint Patres Eccleſiæ alias optimi & de propaganda vera pietate maxime ſolliciti. *(h)* Accedebat, quod iis temporibus viverent, quibus barbaries jam invaſerat imperium Romanum, & ſtudia moralia ac politica tantum non exularent. *(i)* At vero ſic occaſio data Clero Pontificio, ut arcana Sacerdotum Ethnicorum ſua facerent, ac iisdem modis quærerent dominium in bona, corpora & animos Laicorum. Hinc templa dedicata DEO & ſanctis, item muri & portæ civitatis. Cum vero Deos inferos non haberent Chriſtiani, & in-

(h) Hi quippe fere omnes inculcarunt magiſtratum politicum non habere Jus in bona Eccleſiæ, & maledictum eſſe quia ea converteret in uſus profanos. Vide omnino loca eorum hanc in rem facientia collecta magna cura ad Hornbeck. *ad Bullam Innocentii X. contra pacem Germaniæ.* §. 12. *p. 70. ſeq.* videlicet ex Juſtino, Ambroſio, Tertulliano, Hieronymo Iſidoro Peluſiota, Gregorio Thaumaturgo.

(i) Unde forte vitio ſeculi, non vero neglectui Patrum Eccleſiæ adſcribendum, quod in doctrina morali & politica inſignem errorum & ignorantiæ fœcunda ediderint ſpecimina. Uti noviſſime per inductionem exemplorum ex Athenagoræ, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, Lactantii, Ambroſii, Chryſoſtomi, Hieronymi, Athanaſii, Baſilii, Gregorii Nazianzeni, Auguſtini, aliorumque ad oculum demonſtravit clariſſimus Barbeiracius in præfatione ad verſionem Gallicam operis Pufendorfiani §. 9.

inconveniens esset diabolo dedicare sepulchra, novo invento contra mores Gentium & dictamen rectæ rationes *(k)* sepulchra ad accessoria templi relata, & ita res divini juris facta sunt. At vero cum res divini juris sint res nullius, sua sponte iterum sequebatur, bona sacra & Ecclesiastica alienari non posse, quod diligenter in jure Canonico omni tempore inculcatum est, *(l)* & doctrinæ Patrum eam in rem facientis tanquam veritates plane divinæ canonizatæ sunt.

§. IV. In specie vero hoc doctrinæ caput Francis post eorum conversionem ad Christianismum diligenter est inculcatum, tanquam plane salutare, quod qui det Ecclesiæ & donet, per has donationes salvus fiat *(m)*, contra, qui alienet bona Ecclesiæ, aut in usus profanos convertat, inferni pœnas evadere non possit. Quare & reges ipsi Franciæ in capitularibus suis dogmati isti de non alienandis aut profanandis bonis Ecclesiæ vim legis dare debebant, *(n)* ac laicis reliquis, donationibus immen-

Maxime sub regibus Francorum & Germanorum.

(k) Vide Anonymi Schrifft und Naturmäßiges Bedencken über die Begräbnisse der Abgestorbenen, welche man in den Kirchen und Bet-Häusern zu begraben pfleget. Wobey angezeiget worden, unterschiedliche Sympathetische Natur-Würckungen, wie auch, daß die dem Volcke Israel beschehene Verordnung betreffend die todten Leichnam, das Blut und dergleichen Dinge nicht blosse Ceremonien, sondern ihre gantz eigentliche wichtige, und zu dem menschlichen Wohlergehen höchstnöthige Ursachen haben, quod prodiit Francofurti 1685. *(l)* *Canonistæ communiter ad caus. 12. qu. 2. & ad totum titulum X. de rebus Ecclesiæ non alienandis.*

(m) Unde formulæ frequentes in donationibus Ecclesiæ factis *pro salute anima mea.* *(n)* Huc pertinet ex capitula-

immensis in Ecclesias tanquam bonis exemplis præire. Imo si vel minimam partem, etiam in necessitate publica repetiissent a Clero, multis mendaciis crassioribus persuadebatur populo, ipsos principes ad æternos cruciatus ob hanc solam causam esse damnatos. (o)

Causa cur hæc arcana a primis reformatoribus apud protestantes non statim fuerint detecta.

§. V. Cum igitur constans hæc fuerit canonistarum & legistarum sub papatu opinio, ex regulis pietatis genuinæ doctrinam illam de bonis Ecclesiæ non alienandis, nec in seculares usus convertendis, esse derivatam, non mirandum, quod primis reformationis temporibus arcana Papatus sub ea latentia a primis reformatoribus non fuerint statim detecta. Habet enim & agnitio veritatis suos gradus & suas moras. Quare excusandus omnino est B. Lutherus, quod subinde istas excretiones urserit, & bona Ecclesiastica pontificiorum non in alios usus, quam piarum causarum esse

ribus Caroli M. & Filiorum *lib. I. cap. 148. 183. lib. 2 cap 32. lib. 5. c. 109. 113. 116. 187. 295. 301. 303 305. 320. 322 323. Lib. 7. cap. 105. 147. 152. 187. 199. 290.* excerpta ab Hornbeckio *d. l.*

(o) Huc pertinet Johannis Filesaci, Theologi Parisini de sacrilegio laico commentarius, seu veteris Ecclesiæ Gallicanæ querela de beneficiis bonisque Ecclesiasticis & eorum reditibus a Laicis male occupatis usurpatisque, jam a temporibus Clodovei & deinceps sub Carolo Martello sub Pipio & Carolo M. Adde Lehmanni Chronicon Spirense *lib. 3. cap. 2. 11. 20. 23. 28.* ubi dicta hujus paragraphi variis exemplis illustrantur. Huc pertinent etiam execrationes testamentariæ ultimis voluntatibus adjectæ in favorem piarum causarum, quarum multa exempla collecta vide in dissert. sub Præsidio Excell. Joh. Samuel. Strykii *de Execrationibus Testamentorum* habita anno 1698. Adde Antonii Matthæi *Man. ad Jus Canon. lib. 2. tit. 15. p. 235.* Hornbeck. *ad d. Bullam Papæ Innocentii X. p. 163 seq.*

esse vertenda inculcaverit, (p) præprimis cum Politicos nonnullos inhiare nimis istis bonis eorumque acquisitioni sentiret, & quanta occasio calumniandi inde daretur Pontificiis probe, perspiceret. Accedit, quod, ubi aliqui (q) latius est deductum, ignorantia genuinæ philosophiæ moralis usque ad tempora Hugonis Grotii, etiam apud protestantes duraverit, & quod DEus Hugone Grotio tanquam singulari instrumento repurgandi doctrinam moralem & jus naturæ ac gentium a scoriis philosophiæ scholasticæ usus fuerit, uti ante seculum & quod excurrit usus erat beato Luthero aliisque viris piis ad repurgandam theologiam a fæcibus theolegiæ pontificiæ. Simul vero patet ratio, cur nec jurisconsulti Lutherani aliique protestantes arcanum illud Papale de bonis Ecclesiæ non alienandis aut ad seculares usus applicandis perspexerint, sed in recepta hactenus doctrina juris Pontificii permanserint. (r)

Novi motus Catholicorum contra secularisationem tempore pacis Osnabrugensis.

§. VI. Atqui in hoc statu res permansit, donec per pacem Osnabrugensem in satisfactionem Regis Sueciæ, Electoris Brandenburgici, aliorumque Statuum Imperii bona Ecclesiastica non pauca in usum secularem transmutari debebant. (s) Uti enim jam a tem-

(p) Loca Lutheri excerpsit Hoornbeck *loco sæpius citato p. 68* item M. Conradus Porta *in Consilio ex Luthero* ap. Dedekenn. *Vol. 1. p. 990. seq.*

(q) A Dn. Præside in præfatione ad versionem Germanicam librorum Hugonis Grotii de jure B. & P.

(r) Ut Hieronymus Schurffius *Consil. 48. & 90. cent. 1.* Modest. Pistor. *Vol. 1. Cons. 54. n. ult.* Ernest. Cothman. *Vol. 2. Consil. 100.* aliique.

(s) Huc pertinet *Instr. Pac. artic. 5. Versic. 14. & 24. art. 10.*

tempore reformationis arcanorum papalium ac clericalium defenſores contra occupationem talium bonorum a Statibus Imperii occaſione reformationis ſubinde factam (t) proteſtati fuerant, eamque ſcriptis pariter (u) & armis impetierent, ac Ferdinandum II. Imperatorem perſuaſerant, ut edictum de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, facem præcipuam novi incendii bellici in Imperio productricem publicaret; Ita non poterant iidem quieti eſſe, cum viderent Imperatorem & Status Imperii fide publica, vim legis univerſalis in Imperio habitura, inter alia capita arcanis clericalibus adverſa (w) etiam illud de ſecularisatione bonorum Eccleſiaſticorum confirmare. Unde nova oppugnatione pacis illius arcana illa ſarta & tecta conſervare magno conatu nitebantur. (x) Sed

verſic. 3. artic. 11. pr. item *verſ. in his 11. & in fine art. 12. 13. verſic. 9. art. 11. & 15. verſic. 2.*

(t) Talium bonorum ſecularisatorum tam ingens eſt numerus, ut, ſi ordine ea recenſere animus eſſet non tædio tantum hoc futurum ſit, ſed vix integer tractatus illis ſpeciatim perſequendis ſufficeret. *conf.* Mauritius *de Secularisatione c. 7. §. 4.*

(u) Huc pertinent ſcripta varia ex Lehmanni *Collectaneis actorum publicorum de pace religionis, præprimis parte tertia.* Item Jureconſultorum Dillingenſium *quæſtiones ad pacem religioſam cap. 8. & 9.*

(w) Fiebat publicatio Edicti hujus Anno 1629. Pufendorf. *lib. 1. Rerum Suec. §. 57. Vaſſor.* Hiſtor. Ludov. *13. lib. 26. p. 132.*

(x) Huc pertinet Pſeudo-Erneſti de Euſebiis *judicium Theologicum ejusque vehiculum* item pſeudonymi Chriſtiani Fidelis *Criſeos Anticriſas* Dorſchæanæ, Theologorum Moguntinenſium *judicium æquitates delatum Academicis Argen-*

Sed & pontifex ipse Innocentius X. peculari Bulla abrogare intendebat pacem illam Germaniæ. (y)

§. VII. Vti vero ex sanioribus Catholicis etiam Theologis, non pauci fuere, qui iniquitatem papicolarum fœderi pacis se opponentium deprehenderent, eique scriptis partim publicatis, partim etiam typis publicis non impressis contradicerent (z): Ita multo minus defuerunt protestantes, quam partim personato illo Ernesto de Eusebiis se opponerent (a), partim vindi-

Non omnium tamen, & motus contrarii protestantium.

B

tinensibus contra Dorscheum. Humani Erdeman Oecomontani seu Erbermanni *Anticaramuel de potestate Imperatoris in bona ecclesiastica. conf.* Mauritium *in Epistola ad respondentis dissertationem de secularisatione.*

(y) Publicabatur 3. Januarii 1651. & adjuncta est *Examine* Hornbeckii atque Conringii *tractatui de pace civili &c.*

(z) Habemus Caramuelis *Pacis S. R. I. licitæ prodromum; syndromum & demonstrationem* prolixam adversus præfatum Pseudo Ernestum de Eusebiis. Notabilia etiam sunt verba autoris Anonymi Arcanorum pacis Westphalicæ *p. 159. Consilia denique plurimorum Theologorum in hanc rem varie adhibita, qui omnes una consentiebant, posse pro stabilienda in Imperio pace hæreticis non solum ad annos aliquot, sed imo definite usque ad religionis concordiam relinqui bona Ecclesiastica. Veruntamen judicia hæc lucem non aspexere tunc &c.*

(a) Prodiit enim anno 1648. anonymi *discussio brevis judicii Theologici Ernesti de Eusebiis.* Eodem anno edidit Joh. Georgius Dorscheus *Prodromum Anticriseos Theologicæ & invectivam in vehiculum judicii Theologici Ernesti de Eusebiis.* Item *Anticrisin Theologicam oppositam judicio Theologico Ern. de Eusebiis.* Denique *Trigam Syndromon Anticriseos Theologicæ,* hoc est. Consilium trium JCtorum Patavinorum pro pace religiosa. Citat etiam Mauritius in *epistola ad Respondentis differt. de secularisatione* Tobiæ Wagneri, tum Superinten-

vindicias pacis ſcriberent contra Bullam Innocentii *(b)*.

Horum comparatio cum ſanioribus catholicis.

§. VIII. Sed conſidera quantæ efficaciæ ſit præjudicium autoritatis & doctrinarum obſoletarum veterum magiſtrorum in academiis. Cum, ut dictum, §. 5. doctrina de non alienandis, nec in ſeculares uſus transferendis bonis eccleſiaſticis, hactenus etiam in academiis proteſtantibus ex jure Canonico con-

intendentis Eslingenſis, poſtea Cancellarii Tubingenſis, libellum, quamvis tecto nomine editum, ſub titulo: *Iniquitates judicii Theologici Erneſti de Euſebiis*, ſimulque notat, creditum fuiſſe autorem primo loco memoratæ *diſcusſionis brevis* &c. eſſe Benedictum Carpzovium JCtum.

(*b*) Edidit Anno 1653. quidam Ludovicus de Monteſperato JCtus Germanus *vindicias Pacificationis Oſnabrugenſis a declaratione nullitatis attentata ab Innocentio X.* Qui autor quis ſit, hactenus ſibi non conſtare aſſerit Mauritius *d. l.* Communiter harum vindiciarum autor habitus eſt Carpzovius, & veroſimile eſt, ſi quis ſtylum & ſcribendi genus utriusque ſcripti conferat, *vindicias* has magis convenire ſcriptis aliis Carpzovianis, quam illam *diſcuſſionem brevem*, quam Carpzovio tribuit Mauritius, ut adeo iſtius diſcusſionis mihi potius quemcunque alium autorem eſſe perſuadeam. Eodem anno prodiit jam ſæpius citatum *examen bullæ papalis* a Johanne Hornbeck conſcriptum. Sed & Hermannus Conringius, non ſolum anno 1648. ſub nomine ficto Irenæi Eubuli Theologi Auſtriaci *pro pace perpetua proteſtantibus danda conſultationem Catholicam* vulgavit, ubi, judice Mauritio *d. l.* felici æſtu perſonam Catholici indutus, non paucis perſuaſit, ut mitius de alienatione bonorum Eccleſiaſticorum ſentirent, verum etiam eruditiſſimam poſtea *animadverſionem in bullam Innocentii X.* ſcripſit, inque ea ob rationes mox dicendas facile reliquis palmam præripuit.

constanter fuisset inculcatum, communiter ultra saniorum Catholicorum rationes (c), & principia, subinde dictamini rectæ rationis parum convenientia, (d) progredi non sunt ausi, qui secularisationem instrumento pacis factam defenderunt. Imo, si tradita sanio-

(c) Quod patebit, si quis conferat autores *ad §. praced. lit. b. c.* citatos (excepto Conringio) cum scriptis Caramuelis indicatis *ibid. lit. a.*

(d) Quale est fulcrum potissimum politicæ papalis de duplici potestate independente in Republica, Ecclesiastica altera, altera politica. Ipse Ludovicus de Montesperato, quisquis demum sit, *in vindiciis artic. 4. n. 15. seq.* non solum hoc, sed & insuper illud Pontificiis indulget, quod potestas Ecclesiastica sit sublimior politica, ubi totus Pontificius est, qui Lutheranum se esse profitetur, iste Ludovicus. Cum tamen antecessorem in via veritatis habuerit virum cordatum, quam ipse ibidem citat, autorem *dissertationis opposita Bellarmino de translat. Imperii Romani a Gracis ad Francos c. 9.* Cujus verba maxime notabilia appono in gratiam eorum, qui adhuc hodie inter Evangelicos studiose papizant. *Quare ecclesiastica potestas sublimior sit politica, nullam idoneam causam attulit Bellarminus. Qui utriusque potestatis dominus est, contrarium dixit, etiamsi sciret fore, ut aliquando Bellarminus & similis fecis homines ex quibusdam sophisticis causis contradicturi, & variis technis id elusuri essent. Contrarium etiam a multis demonstratum est. Nam Apostolorum commissio potestates PRIVATA fuit, & continebatur uno verbo satis plano, perspicuo & vulgari, DOCETE, quod etiam aliter ipsi non intellexerunt, atque executi sunt, quodque SOLO FACTO continetur. Alia potestas, qua politica est, IN JURE consistit, Imperium enim & jurisdictio, quaque ab his dependent, juris nomina sunt.* Verendum tamen, ut parum prosit veritas ista occœcatis, uti parum profuit ipsi Ludovico de Montesperato.

rum Catholicorum, cum rationibus Protestantium conferas, convenientium illa principiis doctrinæ rectæ rationis secularisationem tantum non diserte permiserunt, (e) quam Protestantes, qui secularisationem argumentis secularisationem magis oppugnantibus defendere tentarunt. (f)

Post instrumentum pacis secularisatio communiter iterum ut injusta traducitur, excepto Conringio.

§. IX. Quare nec aliter fieri potuit, quam ut post instrumentum pacis antiquus error arcani Papistici a Theologis pariter & JCtis Protestantibus utriusque religionis, de prohibita secularisatione bonorum Ecclesiasticorum, id est, de prohibita translatione talium bonorum ad usus seculares, universaliter ut axioma æternæ veritatis fuerit in Academiis, discentibus inculcatum, & in scriptis unanimiter defensum. (g) Ita

(e) Atque non Politici tantum Catholici, sed & Theologi. *vide not. lit. a. ad § praeced. 7.*

(f) Quid enim aliud est, quam oppugnatio secularisationis, si docetur, non licere magistratui politico adhibere bona ecclesiastica ad usum secularem, aut alienare secularibus personis, nisi in casu necessitatis. Ita enim docent etiam parasiti Papæ Canonistæ, secularisationem oppugnantes contra saniores Catholicos & Protestantes. At vero ita docent Protestantes Theologi & JCti communiter, etiam qui secularisationem per Pacem Imperii factam defendere voluerunt, ut statim probabimus. Vid. interim Mauritius *d. differt. c. 3.*

(g) Ita enim, quod Reformatos attinet, notabilis est locus Hornbeckii *ad bullam Innocentii p. 110: Ut quis solo magistratus arbitrio bona Ecclesiastica aliter vel accipiat, vel impendat, quam in usus finesque Ecclesiasticos adversus donationum & donatorum voluntatem, nemo hactenus docuit reformatorum; uti nec, quod bona Ecclesiastica sunt juris publici, & quia proteguntur a Magistratu, ideo ad usus suos ab eodem ordinari possunt,*

Ita vero simul neglecta fuit prudentissima consultatio medici, in negotiis civilibus æque ac in structura humani corporis, i. e. in sananda doctrina politica pariter ac medica experientissimi, incomparabilis Conringii, qui paucis iisque palpabilibus propositionibus totam doctrinam de secularisationis justitia inclusit citra respectum ad fermentum arcanorum papalium. *(b)*

sunt, & fisco suo addici. Quodsi ista esset, profecto nec ego, nec alii ecclesiis quippiam facile legaremus, quibus haud liceret securis esse, quod bona in pios usus a nobis data iisdem servirent, quæ tamen sola nostra hic voluntas, & absque qua evanida esset pie testandi intentio. Lutheranos quod concernit, probatur assertio nostra ex farragine autorum, quos pro illa sententia adducit Mauritius *d. c. 3. §. 7.* Adde responsa theologica apud Dedekennum in appendice sub titulo: *de bonis Ecclesiasticis, eorumque usu legitimo Vol. 1. f. 990.* & Klockium *Vol. 1. consf. 35.*

(*b*) Conringius sub persona Irenæi Eubuli *in consultatione de pace perpetua protestantibus danda, Sect. 1. hypoth. 6. 7. 8. 9. & Sect. 2. concl. 5. iisque ad 15.* & in *animadversione ad bullam Innocentii X. p. 284. seq.* Dignæ sunt hypotheses illæ tres, & conclusiones novem, quas ibi adducit, quæ hic excerpantur. *Hypoth. 1.* Bona Deo dicata reapse non sunt nullius, sed in privata sunt possessione non minus atque profana quævis bona. *Hyp. 2.* Bona sacra alia sunt vero Deo, alia falso numini consecrata. Illa vel in vere sacrum, vel in superstitiosum usum sunt dicata. Horum priora vel adhuc durant, vel pridem aliis usibus adhiberi consueverunt. Sunt etiam priora vel ad cultum divinum plane necessaria, vel utilia saltem ad bene esse, vel commoda duntaxat ad elegantiam aliquam & splendorem, vel plane superflua. *Hypoth. 3.* Omnis mutatio prioris usus fieri potest, aut in æque bonum, aut in æque malum, aut in meliorem, aut in pejorem. *Conclus. 1.* Non est fas bona

Observationes nostræ, doctrinam Conringii illustrantes.

§. X. Liceat saltem majores perspicuitatis causa paucis istis propositionibus Conringianis paucicores addere observationes sequentes. I. Totam hanc controversiam de potestate magistratus politici circa secularisationem bonorum ecclesiasticorum, non definiendam esse ex jure justinianeo vel Canonico, (*i*) sed ex solo jure

bona sacra qualiacunque etiam fuerint, in malos usus vertere. *Concl. 2.* Bona, quæ falso numini aut superstitioso cultui etiam veri numinis sunt dicata, licet in profanos usus vertere, modo illi non sint mali. *Concl. 3.* Bona talia si nequeant verti vel in profanos haud malos usus, debent plane tolli e medio. *Concl. 4.* Bona quæ pridem fuere versa contra consecrantium sententiam in non sacros usus, illa licet aut in æque bonos, aut in non deteriores usus profanos commutare. *Concl. 5.* Bona sacra superflua debent verti in usus profanos civiles bonos. *Concl. 6.* Bona sacra, quæ tantum sunt utilia, aut faciunt nonnisi ad elegantiam, possunt & debent verti in usus, quamvis profanos meliores, quales sunt, quos exigit, sive totius Reipublicæ, sive multorum hominum necessitas. *Concl. 7.* Bona plane necessaria sacro usui nefas est profanare. *Concl 8.* Ne utilia quidem aut ad elegantiam facientia licet profanare, nisi majore existente necessitate. *Concl. 9.* Intra hosce limites, si contineat sese is, in cujus dominio sive eminente, sive magis proprio, continentur bona sacra, non peccat, neque hactenus profanatio bonorum sacrorum quicquam habet vitii, imo interdum omnino est instituenda. Explicationes harum hypothesium & conclusionum videri possunt apud ipsum Conringium.

(*i*) Nam magistratus politicus est lege humana solutus. Ad leges humanas vero pertinet jus Justinianeum pariter & Canonicum qua talia. Hoc vero non tam propter Conringium monendum, qui accurate hic procedit, quam pro-

re Naturæ & Gentium. II. Ne quidem intuitu Imperii Romani momentum facere hoc loco recessus imperii instrumentum pacis Osnaburgensis præcedentes (*k*). III. Intuitu juris naturæ & gentium non confun-

propter eos, qui post illam de secularisatione scripserunt, & ubique vel rationes suas ex unico jure Justinianeo, vel Canonico desumunt, vel certe parum utiliter allegata illius juris ubique immiscent.

(*k*) Quia his omnibus derogatur per instrumentum pacis Osnabrugensis tanquam posterius. Uti præcedentibus recessibus derogabatur olim per Pacificationem religiosam de anno 1555. Unde non debebat in præsenti quæstione de justitia secularisationis adduci *R. J. de ann. 1530.* §. etliche haben Klöster 23. nec *de Anno 1544.* §. und damit der Kirchen Güter halben 54. Nam his recessibus derogatum per pacificationem religiosam. Et tamen fieri ita solet. *Vide* Maurit. *d. l. c. 3.* § *6.* Adducuntur etiam *ibid.* eum in finem duo loca ex ipsa pace religiosa *scil.* §. Dieweil aber etliche *19.* & §. als auch den Städten *20.* ex *R. I. 1555.* Etiamsi enim diserte secularisatio hic prohiberetur, non tamen posset allegari contra pacem Osnabrugensem, quia lex posterior derogaret priori. Adde quod intuitu recessus hujus pacem religiosam confirmantis verba allegata non probent, quod probare debebant, cum potius *in d.* §. *19.* non obscure admissa ac saltem tacite approbata videatur secularisatio in verbis: Die geistlichen Güter zu Kirchen, Schulen, Milten und NB. andern Sachen gewandt, quod jam observavit Perillustr. Dn. de Rhez. *dissert. de secularisatione c. 2. n. 70.* Nec hoc monito opus propter Conringium, sed propter communem nævum JCtorum, in quæstionibus juris publici non promiscue saltem, sed & confuse textus ex recessibus imperii allegantium, sine respectu, an derogatum sit illis in recessibus subsequentibus, vel an mutatio etiam tacite fa-
cta

fundendas esse regulas justitiæ cum regulis decori, aut stilo Illustris Cocceji præcepta virtutum & justitiæ, vel juxta communem loquendi modum forum internum & externum. *(l)*

§. XI.

---

cta sit per mutationem status; Hinc videas sæpissime allegari secure a JCtis Lutheranis recessus, qui sub Carolo V. in causa religionis contra ipsos principes Evangelicos, (qui a protestatione adversus eos recessus vulgatum Protestantium nomen nacti sunt,) a Catholicis fabricati sunt, aut qui librum Interim plerisque protestantium exosum confirmarunt. Sed nolo hanc camarinam movere ulterius. Non igitur indigne ferre debent JCti, si a Theologicis aut Medicis, multo minus si a paribus JCtis propterea admoneantur, quia res non pertinent ad ullam facultatem in specie, sed ad commune judicium logicum.

(*l*) Hoc monito opus fuit, partim propter communem doctrinam, hæc duo perpetuo confundentem: partim propter ipsum Conringium, ista non confundentem quidem, sed tamen nec satis aperte distinguentem. Id volo: regula communis est, dominium etiam includere potestatem re abutendi. Dominus autem re sua abutens potest peccare contra officia Deo vel etiam hominibus ex lege caritatis debita. Interim tamen abusus iste non injustus erit, nemini enim facit injuriam. Quinimo abusus iste eo modo justus dici potest, quatenus effectum parit, ut is ad quem per abusum res translata est, securus sit ab alterius cujuscunque repetitione. Res facile intelligi potest exemplo prodigi, cui bonis non est interdictum. Peccat ille prodigendo bona, sed alienatio ipsa effectum habet. Ita ut ad rem præsentem dicta applicemus potest peccare magistratus politicus, vel etiam dominus privatus bonorum Ecclesiasticorum in alienatione eorum & secularisatione, interim tamen secularisatio effectum habere debet. Si defendentes communem opinionem

mansissent in terminis illis magistratum politicum ante omnia debere curam religionis & cultus divini genere adeoque *illaudabiliter facere*, si neglecta illa cura bona ecclesiastica quæcunque in seculares usus transferat, non esset, quod urgeremus. At vero, cum sæpe asserant, *non posse* magistratum politicum bona ecclesiastica in alios usus convertere quam in sustentationem piarum causarum, (uti termino ex papatu orto vocari solent,) nisi in casu extremæ & summæ necessitatis, id est, quod notamus. Unde cave, ne doctrinam nostram ita cavilleris, ac si intendamus suadere magistratui politico, ut bona ecclesiastica in seculares & profanos usus adhibeat, aut ut iis plane turpiter abutatur. Absit istud. Potius dolendum est, quod in Imperio Romano-Germanico nulla sit deterior conditio, quam ministrorum ecclesiæ & docentium, propter nimiam secularisationem monasteriorum, similiumque bonorum ecclesiasticorum. Sed propterea bona causa non est defendenda malis rationibus. Postulat dignitas materiæ peculiarem dissertationem de officio principis evangelici circa ministrorum ecclesiæ sustentationem, adeoque vitio nemo vertet, quod hic non sim prolixior. Conringium quod attinet, is non quidem disertis verbis sententiam nostram proponit, imo prima fronte eidem contradicere videtur, dum *in concl. t. 7. & 8.* nefas dicit esse bona sacra profanare, nisi majore exigente necessitate. Sed si accurate ejus mentem inspicias, apparebit, caute processisse Conringium, eo ipso dum phrasin *non esse fas, nefas esse, non licere*, adhibuit, non autem, uti plurimi faciunt, *non posse fieri, injustam, nullam* esse secularisationem. Facit huc maxime declaratio Conringii *ad concl. 7. Quantumvis igitur more & consuetudine gentium receptum sit, sine discrimine sacra omnia in victorum liberum arbitrium permittere, quod præclare demonstrat* Grotius *l. 3. de J. B. & P. cap. 5. §. 2. neutiquam tamen naturali juri & pietati hoc est consentaneum, ut sunt fere pleraque, quæ*

Observationes circa distinctiones ab aliis hic adhibitas.

§. XI. Quæ hactenus ex doctrina Conringii per distinctos casus observata sunt, & distinctiones nostræ modo adductæ, difficultates omnes, quæ hic occurrere possunt, magis perspicue explicant, quam si quis distinctionibus aliorum uti velit absque observatis Conringii. *(m)* Huc refero potissimum tres aliorum scriptorum distinctiones 1. inter alienationem licitam & illicitam, *(n)* 2. inter religionem veram & fal-

juris gentium esse solent existimari. Vides jus naturale pro *pietate* sumit non pro *justitia.* At multa non sunt pia, quæ tamen jure subsistunt. Grotius *in d. l. 3. multis capitibus* ad ea distinguenda adhibet terminos juris gentium interni & externi. Adde *proleg. n. 41. & 45.* & quoad res sacras in specie junge *dicto libro 3. c. 5. §. 2. caput 12. § 6.* Tota doctrina de secularisatione bonorum ecclesiasticorum paucissimis expediri potuisset, si vel tempore reformationis jam cognita fuisset doctrina Grotii, vel postea super hac controversia consulti assessores facultatum theologicarum & juridicarum non sibi quasi lege injunctum esse communiter putassent, nihil allegare in responsis, quam dicta patrum, aut textus juris Canonici & civilis, item canonistas & Moralistas, etsi intime Papisticos, & si non pro piaculo quasi habuissent, allegare Grotium *III. 5. 2. 3.* aut alium doctorem qui desipere docuerunt.

(m) Hoc volo: Qui nostris principiis utitur expositis §. 9. 10. non opus habet distinctionibus, quas hoc §. examinamus. At qui illis distinctionibus utitur non potest rem expedire sine observationibus Conringii & nostris. Ergo non simpliciter rejicimus distinctiones illas, sed saltem ostendimus, eas dubia non tollere omnia, si non addentur distinctiones nostræ.

(n) Adhibet hanc distinctionem Mauritius *cap. 3. & 4.* eamque sic applicat. Regulariter bona ecclesiastica ad usus

falſam, (o) 3. inter jus gentium & uſum gentium. (p)

ſeculares non eſſe convertenda,ſed ad alios pios uſus vel meliores adhibenda,etiamſi donatores ſuperſtitioſam intentionem habuerint. Excipiendos tamen eſſe caſus neceſſitatis,utilitatis reip. abundantiæ bonorum eccleſiaſticorum,pacis redimendæ cauſa, & ſi cum certa pernicie reip. ſubtracta ſint. Jam ut taceamus, multa ratione exceptionum harum opponi poſſe, tum quod non ſit perſpicuæ, ſed ſingulæ novis explicationibus in applicatione opus habeant; tum quod non perſpicuum ſit, quomodo a ſe invicem differant,& annon una ſub altera includatur, ſaltem id notamus, regulam ipſam falſam eſſe per concluſ 2. Conringianam,atque adeo ex noſtra doctrina potius rem invertendam eſſe. Regulariter bona eccleſiaſtica quæcunque poſſe converti ad profanos uſus,ſi utilitas reip. id poſtulet. Deliberationem autem & determinationem utilitatis hujus pertinere ad eos, qui ſummam poteſtatem habent in republica. In deliberatione potiſſimum & fere unice reſpiciendum eſſe,an per ſeculariſationem damnum patiatur neceſſarius in rep. cultus divinus & ſuſtentatio miniſtrorum eccleſiæ. Quod ſi hæc conſideratio negligatur,ſeculariſationem quidem non eſſe laudabilem,ſed tamen non injuſtam nec nullam.

(o) Occurrit & hæc diſtinctio apud Mauritium *cap. 6. §. 3. & 4.* quaſi nimirum bona veræ eccleſiæ non poſſint ſeculariſari niſi in cauſa neceſſitatis valde urgentis,& cum ſpe reſtitutionis. At bona eccleſiæ falſæ poſſe ſeculariſari, melius tamen adhiberi ad alios pios uſus. De hac diſtinctione notamus, 1. ejus applicationem non exacte convenire cum applicatione diſtinctionem inter ſeculariſationem licitam & illicitam,ut cuilibet iſta duo conferenti mox apparebit. 2. Diſtinctionem ipſam in applicatione eſſe

esse obscuram, dum quælibet religio dominans prætendit veritatem, & externam aut dominatam religionem pro falsa habet. 3. Ita vero dabitur principi falsæ religionis, sed dominantis, major potestas in bona religionis veræ dominatæ, quam Principi ejusdem religionis. Ille enim, ex hypothesi, suam religionem veram esse, bonæ veræ religionis tanquam ex sua opinione falsæ poterit etiam citra casum summæ necessitatis auferre & secularisare, cum tamen princeps ejusdem veræ religionis id non possit. 4. Ergo convenientius est distinctionem inter veram & falsam religionem plane omittere, & simpliciter manere, etiam quoad bona ecclesiastica veræ ecclesiæ in positione, quam in nota præcedente dedimus. 5. Neque putandum, eandem esse distinctionem hanc cum Conringiana in hypothesi 2. inter bona sacra vero & falsa numini consecrata. Ut enim alia jam taceam, distinctio Mauritiana sub falsa religione etiam comprehendit religionem Christianam heterodoxam, cum tamen secundum distinctionem Conringii falsum numen saltem denotet religionem ethnicam & similem. At hæ religiones facilius dignoscuntur inter se, quam inter christianos religio heterodoxa ab orthodoxa.

(p) Proponit hanc distinctionem Perillustr. Rhetius *cap.3. §.ult.* Scilicet, ut ibi explicat, eum in finem, ut innuat, secularisationem non esse juris gentium præceptivi, quod pro solo jure gentium proprie dicto habet, sed saltem ut rem indifferentem & licitam a variis gentibus fuisse usurpatam. Et hæc quidem explicatio fere non habet dubium, cum nemo fuerit, qui secularisationem habuerit pro re J. G. præcepta, sed saltem quæsitum fuit, an res J. G. sit licita. Quodsi vero quis ad quæstionem sic formatum, & ad exempla variarum gentium, ethnicarum, judaicarum, Christianarum, a Viro Perillustri *ibidem d.c.3. à §.16. ad §.25.* magna cum cura allata respondere vellet, hæc exempla saltem facti esse non juris, &

eo

§. XII. Poterit etiam ex nostra doctrina facile, & quandoque aliter, quam fit vulgo, responderi ad potissima dubia dissentientium, qui secularisationem omnem pro illicita habent. I. Est: Regulam, quod semel Deo dicata non sint transferenda ulterius ad usus profanos, esse juris naturalis ac divini moralis: quod vero jure naturæ & divino morali illicitum sit, id necessitatem aut utilitatem nullam admittere. (q) Respondemus breviter. Uti nunquam probatum est, & principium petit assertio prior, imo potius ex positionibus nostris contrarium patet, (r) ita etiam alibi a Dn. Præside latius ostensum est, jus naturale etiam seu divinum morale sub certis distinctionibus admittere exceptionem necessitatis. (s) *Responsio ad rationes dissentientium I. Quod sententia opposita sit juris divini immutabilis.*

§. XIII. II. Opponitur: Secularisatio est contra ultimas voluntates & intentionem fundatorum, qui manui *II. Quod secularisatio repugnet intentioni Testatorum.*

eo in sensu distinctionem inter jus & usum gentium adhiberet, cum ex dictis patet, distinctionem illam in hoc sensu a nobis non admitti, cum exempla ista jus gentium in positionibus Conringianis & nostris expositum pulcre illustrent.

(q) Molina *de J. & J. T. I. D. 3. n. 2.* Quid ad hanc objectionem respondeat Mauritius, *vide in d. dissert. in appendice.* Ex ratione nullum argumentum vel probabile saltem afferri potest pro sententia contraria. Unde recurrunt ad jus divinum morale & textus scripturæ sacræ torquent, sed hanc exceptionem ipsis præscindimus, asserendo, nullum dari jus divinum morale præter jus naturale, adeoque, cum revelatio nunquam rectæ rationi contradicat, sed saltem ea, quæ sunt supra naturam, revelet, omnem interpretationis scripturæ irrationabilem falsam esse.

(s) Vide dicta in inst. Jurispr. divinæ *lib. 2. c. 2. §. 123 137.* & adde emendationem in fundamentis juris naturæ & gentium *l. 2. c. 2. n. 18.*

manui ecclesiæ mortuæ sua reliquerunt & perpetuo ecclesiæ patrimonio assignarunt, (t) at juris naturalis est testamenti factio, & ut heres vel legatarius voluntatem testatoris observet. (u) Hic uti primam propositionem libenter concedimus, (w) ita quoad secundam negamus, jus naturale præcipere testamenti factionem, sed potius asserimus eam plerumque a recta ratione dissuaderi; imo negamus testamentifactionem esse juris naturalis permissivi h. e. fluere translationem dominii per testamentum ex recta ratione, etsi eadem, si legibus civilibus approbetur, juri naturali non repugnet. (x) Quin, & si testamenti factio (quatenus jus in testatore denotat) maxime foret juris naturalis aut juris gentium, (quod tamen modo negavimus,) (y) non tamen exinde sequeretur, obligari vel heredes, vel legatarios ex jure naturæ ad ultimam volun-

(t) Vide Mauritium *in d. appendice.*

(u) Joh. Hoornbeck. *ad bullam Innocentii X. p. 69.*

(w) Mauritius equidem & hanc negat, & putat, illorum intentione ex asse satisfieri, si resp. conservetur per illa bona. Sed ista responsione uti nolumus, tanquam paulo longius quæsita. Uti nec illa, quæ sequitur, quasi legata illa ad pias causas ab hominibus ex errore facta sint, circumventis fraude & dolo Cleri. Talia vero ipso jure nulla esse. Nam & multa sunt, quæ adversus hanc responsionem urgeri possunt, maxime diuturna possessio & præscriptio.

(x) Latius probatæ sunt istæ assertiones a Dn. Præside in *peculiari dissertatione de origine testamentifactionis.*

(y) Ibidem etiam ostensum fuit, contra communem sententiam, quod nec testamenta aliis gentibus in usu fuerint quam solis Atheniensibus, (& nec his perpetuo, aut indubitate) & Romanis.

voluntatem ſervandam; (z) maxime vero ſi ea rationi rectæ ſit adverſa & ſtulta, etiamſi iſta ſtultitia tempore teſtamentifactionis aut mortis etiam non apparuerit, ſed diu poſt emergat. Denique, etſi & heredes vel legatarii obligarentur ad talem voluntatem ſtultam ſervandam, non tamen obligaretur reſp. aut princeps ex principiis juris naturalis, &c.

§. XIV. Neque refutatam hactenus rationem diſſentientium quicquam adjuvant execrationes, (a) quas

Ubi obiter notatur, quid juris ſit circa execrationes teſtatorum.

(z) Mallem enim argumentum audire id inferens. Nec deprehendo tale quid apud Hoornbeckium; poſtquam enim confidenter ſatis aſſeruerat, quod ſupremæ teſtatorum voluntates & donationes ſecundum placita donantium ſervandæ ſint, nec usquam magis vel religioſius, quam in cauſis piis & eccleſiaſticis; poſtquam diſerte adjecit; hoc jus naturæ & religionem pariter docere & confirmare, loco probationis tamen nihil aliud affert quam legem XII. Tabb. *Ut quisque legaſſet rei ſuæ ita jus eſto* & dictum juris Canonici *ex cap. 4. c. XIII. q. 2. Ultima voluntas defuncti modis omnibus ſervari debet:* quaſi videlicet lex XII. Tabb. aut jus Canonicum ſit jus naturæ vel religio. *Conf. ſupra §. 10.* Dependet etiam ab hactenus notatis definitio quæſtionis intricatæ a Treutlero, Bachovio, aliisque JCtis agitatæ: An hæres in conſcientia obligetur ex teſtamento imperfecto quam latius tractat Huberus *in Digreſſ. Part. I. lib. 4. c. 34.-38.* Adde quos citat Excell. Joh. Sam. Stryk *diſſ. de execrat. teſtatorum c. 2. n. 16.*

(a) v. g. Wer die Güter nimmt, den ſoll Leber und Lunge im Leibe verſchren. Wer das thut, den ſoll GOttes Hand mit Armuth, Kranckheit, Schmach und Schande ſtrafen. Carpz. *de lege regia c. 3. ſect. 10. circa finem.* Alias execrationis vide apud Anton. Matth. *manud. ad jus Canonicum lib. 2. tit. 15. p. 235.*

quas astus Clericalis (*b*) persuasit simplicioribus Laicis, ut ita deterrent incautos & superstitiosos a secularisatione. Nos enim paucis respondemus, accessorium sequi naturam principalis. Si tota testamentifactio non impedimento est secularisationi, nec execratio testamentaria tanquam accessorium obesse potest. Et hæc multo minus, testamentifactio enim est res licita, at execratio tanquam species maledictionis nullo jure defendi potest. (*c*) Neque hac de re tan-

(*b*) Hujus enim inventioni debetur origo talium execrationum. Neque enim antea tales execrationes fuere in usu. Postquam vero Clerus eas primo in leges imperatorum Christianorum introduxerat, *Novell. 8. in fine*, *Novell. Leonis & Alexandri* in Constit. quæ Novell. Leonis a Gothofredo, interprete Enimundo Bonefidio est subjuncta, (neque adeo sine causa miratur Bachovius *ad Treutl. disp. II. th. 1. lit. C.* hunc stilum Justinianeæ curiæ) postea etiam irrepserunt in testamenta. Et injuria fit S. Patriarchis, dum origo execrationum etiam illis attribuitur, & v. g. exempli loco affertur, quod Jacobus moribundus *Genes. XLVII, 29.* gravissimo jurejurando obstrinxerit Jacobum, & hic postea fratres suos *Genes. L, 25.* ut exuvias ac cineres suorum corporum secum ex Ægypto in Palæstinam auferrent. Sane distinctissima sunt execratio, obsecratio, exactio juramenti. Execratio, ipsis fatentibus, qui talia afferrunt, species maledictionis est. At qui juramentum ab altero exigit, nequaquam alteri maledicit.

(*c*) Agnoscunt ipsi dissentientes vim argumenti. Non licitam esse maledictionem, E. nec tales execrationes. Et quamvis dubium tollere velint distinguendo, an super re commissa an committenda alicui mal dicamus, revera tamen posterioris licentiam non probant exempla

quæ adducunt, cum exempla non probent, sed de exemplis ipsis quæstio juris remaneat. Affertur etiam, quod liceat in ultimis voluntatibus execrationibus ejusmodi desideria nostra corroborare, cum ipsi legislatores civiles leges suas iisdem muniverint. Sed ad ista facilis est responsio. Initio enim, si omnis maledictio est illicita, etiam clausulæ illæ legum sunt illicitæ. At maledictionem in genere illicitam esse docet Excell. Dn. Stryk. *d. dissert. c. 1. §. 14. seq.* Magnif. Dn. Becman. *præcogn. moral. cap. 14. p. 141. & in lineis doctrinæ moralis c. 14. §. 9.* Deinde non sequitur, quod principibus licet, licet etiam privatis in æquales. Dn. Stryk. *d. c. 1. §. 8.* Facit huc elegans responsum illustr. Facult. Jurid. Hallensis ibidem relatum *c. 3. n. 7.* ad casum, ubi mater testamento clausulam inseruerat. Aber N. das mir ungehorsame und falsche Mensch ꝛc. soll das geringste nicht davon haben, so ich verschworen, und die ihr was davon geben, mit meinem Fluch belegt haben will. Respondit enim facultas: Daß wann N. ohnerachtet des Großmütterlichen Fluches ihren Antheil von solchen Gerade-Stücken fordern solte, ihr Geschwister solches ihr vorzuenthalten nicht befugt. Fallitur autem, qui putat in his verbis illustrem Facultatem distinguere voluisse inter forum internum & externum, quasi ratione fori interni conscientiæ, si formula execratoria in testamento a parentibus si testamento adjecta, liberi obligentur, & sic N. in dato casu melius factura fuisset, si propter adjectam execrationis formulam istas res non petiisset, & sic suæ consuluisset conscientiæ, id enim innui per verba responsi, ohnerachtet des Großmütterlichen Fluchs. Etenim hanc expositionem responsi esse contortam, constat, quia execratio in clausula quæstionis non adjecta erat actrici petenti, sed reis, qui tamen in responso condemnantur.

tanquam minus dubia, quicquam tetigissemus, nisi fuissent, qui execrationum talium licentiam & effectum voluissent asserere. (*d*)

III. Quod B. E. sint res nullius & spirituales.

§. XV. III. Opponitur bona ecclesiastica esse nullius, esse res spirituales. Ergo sec larisari non posse. Respondeo 1. jam supra §. 2. ostensum, sub hac hypothesi latere arcanum politicum sacerdotum ethnicorum & cleri papalis. 2. Sunt nullius, i. e. sunt exemta commercio privatorum. (*e*) 3. Imo etiam sunt privata, quatenus sunt ecclesiæ, quæ est in Rep. non vero respublica in ecclesia (*f*) 4. Non magis illa, quæ sacris usibus sunt dicata, in Dei sunt dominio aut a Deo possidentur, vel divini sunt juris, quam quicquid est in mundo reliquum. (*g*) Unde non inconvenienter ad clerum pontificium applicari poterit elegans scomma Bionis, quod ex Seneca refert Petrus Ærodius. (*h*) 5. Denique spiritualitatem contra

(*d*) Ut Carpzovius *loco citato*. Inclinavit & Dn. Becmann in sententiam Carpzovii, *in lin. doctr. mor. d. c. 14. §. 9.* sed postea videtur mutasse sententiam *in praecogn. moral. d. c. 14. p. 142.* Vel ex hoc exemplo apparere posset, quam solet scientia juris naturalis non impune contemni. Ea enim nunquam permisisset, ut in hac quæstione perpetuo fuissent commixta obsecratio, execratio & juramenti exactio, utpote distinctissima.

(*e*) Schilter *exerc. 4. ad ff.* § 4. Perill. Dn. de Rhez *de secular. c. 5. §. 19. 20. 21.*

(*f*) Illustr. Dn. de Rhez. *ibid. c. 4. §. 5. 6.* Conring. *ad bullam Innocentii X. p. 285.*

(*g*) Conring *ibid. p 284.*

(*h*) *Rer. judicat. lib 9. tr. 5. c. 9.* Seneca id recenset ex Bione: Omnes fures esse sacrilegos, item contra nullum es-

tra pontificios tutius negamus secuti JCtos evangelicos. (i)

§. XVI. His ita fundamenti loco positis, jam ad ipsam quæstionem aggredimur. *Utrum videlicet bona secularisata sint feudalia, an allodialia?* Respondemus cum Mauritio, bona secularisata esse utriusque generis. Illi enim, quibus jus secularisandi competit ea aliis in usum secularem concesserunt vel jure allodiali vel feudali. Jure allodiali multa monasteria aliaque bona ecclesiastica laicis utenda, fruenda, data, vendita, ministris & bene meritis donata, militibus pro stipendiis assignata & variis modis alienata fuerunt Jure feudali, cum Archi- vel Episcopatus, Abbatia, Præ- *Accessus ad quæstionem.* *Bona secularisata partim feudalia, partim allodialia.*

D 2 latura

se sacrilegum. Quicunque enim id, quod Deorum est, sustulit ac consumpsit, eum esse sacrilegum. Porro omnia ad Deos pertinere, itaque sacrilegum esse, quisquis quid alteri surripit. Ex adverso nullum esse sacrilegium, quia quicquid aufertur ex illo loco, qui Deorum est, transfertur in alium locum, qui ut reliqua omnia, similiter est Deorum. Habet id Seneca *lib. 7. de beneficiis c. 7.* Ad scomma hoc tollendum Seneca affert: Omnia quidem Deorum esse, sed non omnia diis dicata, &c. quod admitto quidem intuitu sacrilegiis, non tamen valebit contra Conringium.

(i) Mauritius *c. 6. n. 2.* qui & alias responsiones adversus hanc objectionem suppeditat in appendice. Perill. Dn. de Rhez *c. 5. §. 22.* has eleganter affert rationes: Quia spiritus nec carnem habet, nec ossa, & quæ a spiritu denominantur proprie sunt bona interna &c. Remotissima sane est hæc vocis usurpatio a loquela sacri codicis, qui aliter profecto sapere, aliter loqui nos docuit. Quæ est observatio Conringii *ad d. bullam c. 8. p. 301.*

latura &c. sublata denominatione ecclesiastica aliis in feudum sub dignitatis secularis titulo concessa fuit. *(k)*

Etiam intuitu statuum imperii. §. XVII. Sed non tam de bonis secularisatis, quæ a statibus imperii in suos ministros translata sunt, quæstio esse solet, quam de qualitate bonorum secularisatorum intuitu ipsorum statuum. De iis, quæ ab imperio in feudum data sunt, etiam dubium esse non potest, ergo remanet dubium de reliquis in feudum non datis, utrum allodialia sint an tertia quædam species bonorum? Nos simpliciter respondemus, ea quæ non sunt feudalia, eo ipso, quo non sunt feudalia & tamen in dominio statuum sunt, sunt allodialia, quia tertiam speciem, inter res allodiales & feudales mediam, agnoscere non possumus, nam allodiales res omnes dicuntur, quæ sunt non feudales. *(l)* Contradictoria autem non admittunt medium, ut ex sensu communi patet.

Et quidem pro allodialibus est præsumtio. §. XVIII. Unde vero dignosci possit utrum bona secularisata sint feudalia, an allodialia? etiam iis dubium esse nequit, qui hic magis de evidentia veritatis, quam de præjudicio autoritatis sunt solliciti. Quicquid est in patrimonio, tamdiu habetur pro allodiali, donec probetur esse feudale, non ideo, quod feudista quispiam, vel Obertus de Orto, vel Gerhardus Capegistus Niger dixerit in dubio præsumtionem esse

(k) Mauritius cap. 8. §. 2. Ita Archi-Episcopatus Bremensis regno Sueciæ, & Magdeburgensis cum Episcopatibus, Halberstadiensi, Mindano & Caminensi Electori Brandenburgico adjudicati sunt, in Transact. Osnabrugensi, adde Itterum *de feudis imperii c. 8. §. 14.*

(l) Illustr. Dn. Coccejus *Hypomnem. Jur. Feud. tit. 2. §. 2.*

esse pro allodio, sed quod ex natura rei omne prædium sit liberum tamdiu donec pactis & conventionibus servitus vel qualitas feudalis imponatur. Omne enim feudum est adjectitia prædiorum qualitas ex novo facto orta. Facta vero non præsumuntur.

§. XIX. Nec est, quod nobis opponas, quasi committamus petitionem ejus, quod est in principio dum supponamus semper, acsi ea bona secularisata quæ non sunt feudalia, sint in dominio & patrimonio statuum, cum tamen de eo ipso, utrum sint in patrimonio statuum, sit quæstio, quia nimirum sint data piis causis, aut certe dari iis debuerint. Nam respondemus initio, effectum testari de patrimonio & dominio. Dum enim bona secularisata a statibus alienata fuerunt & laicis vel in allodium vel feudum concessa, necesse est, ut status alienandos ea bona in patrimonio vel dominio habuerint. Quod vero piis causis dari debuerint, hactenus in defensione secularisationis in genere jam est remotum.

Item, quod bona secularisata sint in patrimonio statuum.

§. XX. Quæ a statibus imperii scholis, academiis, ecclesiis protestantibus data sunt bona ecclesiastica pontificiorum, ea non debebant afferri ad quæstionem, ubi agitur de bonis secularisatis, cum talia bona eo ipso, quo data sunt scholis, academiis, & ecclesiis protestantium, non sunt secularisata, sed manserunt bona ecclesiastica, & saltem transierunt ab una ecclesia ad aliam. Quare qui hæc bona in quæstionibus de natura secularisatorum urgent, confundunt, ablationem, translationem, & multationem quamvis bonorum ecclesiasticorum cum secularisatione.

Bona ecclesiastica in alios pios usus conversa huc non pertinent, i.e. non sunt secularisata.

 §. XXI.

Bonorum ecclesiasticorum a statibus protestantibus vindicatorum divisio generalis.

§. XXI. Nimirum bona ecclesiastica cleri pontificii a statibus imperii protestantibus tempore reformationis vel ablata sunt propria autoritate, vel iis in satisfactionem consensu publico imperii concessa. Priora plerumque mediata, posteriora immediata fuere. Illa intuitu statuum acquirentium regulariter feudalia, secularisata tamen. Hæc regulariter allodialia. *(m)* Et vel ad fiscum Principis vel cameram relata, vel ad pios usus ecclesiæ evangelicæ destinata, aut etiam ecclesiis ipsis donata & tradita, vel ministris secularibus aut in allodium donata aut in feudum data. *(n)*

§. XXII.

(m) Conf. Dn. Alexandri *differt. de bonis allodialibus c. 3. n. 92.*

(n) Sunt hæc omnia quidem allodialia, sed non æquali gradu. In iis enim, quæ ad fiscum suum princeps retulit, habet dominium plenum, i. e. potestatem etiam percipiendi utilitatem; in iis, quæ ad pios usus destinavit retenta administratione immobilium, non quidem actu percipit usum, habet tamen jus percipiendi quandocunque velit, quia datio usus ad pias causas tum est res meræ liberalitatis semper revocabilis, adeoque parum differunt talia bona a bonis, quæ sunt in plena proprietate. Bona ecclesiis donata & tradita exierunt ex dominio principis privato, manent tamen in dominio ejus eminente, quod & ipsum manet allodiale, quia a nemine id princeps in feudum recognoscit. Eadem est ratio bonorum ministris secularibus in allodium datorum. At in feudum si dederit, manebit tamen dominium directum, quod retinuit, res allodialis. Simul vides, quod bona Pontificiis ademta & ad pias causas translata non sint quidem secularisata, sed tamen hoc non obstante sint allodialia, tam intuitu principis, quam intuitu ecclesiæ, quia hujus respectu non sunt nullius, sed in ejus dominio privato. *vid.* Ill. Dn. de Rhez. *c. 4. §. 5. 6. & supra dicta §. 15.*

§. XXII. Quodſi cui hiſtoriam reformationis attente perquirere tempus ſit, deprehendet haud dubie plurima bonorum allodialium exempla. Ducibus Wurtenbergenſibus tempore reformationis occupata bona eccleſiaſtica in inſtrumento pacis *(o)* ſimpliciter reſtituta fuere. Et cum non adjectum ſit, quod Duces dicta bona eccleſiaſtica ab Imperatore & imperio in feudum recognoſcere teneantur, non ſine ratione judicat Schoppius *(p)* jure allodii Duces dicta bona poſſidere. *(q)* In controverſia Regis Galliæ cum Electore Palatino nomine Duciſſæ Aurelianenſis, ex eadem ratione bona in Palatinatu ſeculariſata pro allodialibus fuere habita, *(r)* ubi nova ſpecies bonorum in ſecularem conditionem redactorum ſuppeditatur, ſcilicet bonorum ante Eccleſiaſticorum, quæ ante diſſidia in Germania deſierunt eccleſiaſtica eſſe, & titulis ſingularibus in dominium Electorum Palatinorum pervenerint. Et cum ex parte Palatini Poſtulatum fuerit, *(s)* ut mandatarius Aurelianenſis iſtud caput petiti ſui ob generalitatem nimis obſcurum declararet, hic poſtea deſignationem dedit bonorum eccleſiaſticorum, ſeculari uſui reſtitutorum, vel per ceſſionem poſſi-

Unde ſimul nota, ut non omnia bona ſeculariſata ſunt allodialia, ſed quædam etiam feudalia, ita vice verſa nec omnia allodialia ſunt ſeculariſata aut profana, ſed allodialia pariter ſunt vel eccleſiaſtica vel profana.

(o) *Art. 4. § 24.*

(p) *Tract. de allodiis.*

(q) Dn. Alexandri *d. l.*

(r) Vide *primitias actorum compromiſſi Francofurtenſis in cauſa Duciſſæ Aurelianenſis contra Electorem Palatinum p. 31.*

(s) *In dictis primitiis p. 93.*

possidentium vel etiam per reformationem, aut alio quovis modo. *(t)* Ubi ultra centum recensentur abbatiæ, monasteria, præfecturæ, domus &c. quorum proprietatem ita nacti sunt Electores Palatini, inter quæ dimidia pars & ultra vel ante reformationem voluntaria cessione aut venditione, vel etiam post eam modo simili absque violenta occupatione fuit acquisita. Neque negavit advocatus palatinus allodialitatem talium bonorum, sed saltem partim ratione bonorum ante reformationem cessorum probationem facti, ursit, partim alias exceptiones opposuit, cur hæc bona allodialia non debeant restitui Ducissæ Aurelianensi. *(u)* Unde facile patet, non exiguum apud alios principes, præcipue protestantes talium bonorum in secularem usum conversorum, & allodialium etiam extare numerum, ut adeo parum prosit, de re luce meridiana clariore, id est, de existentia & exemplis bonorum allodialium, quæ antea ecclesiastica fuerunt, & potissimum secularisatorum, ulterius verba facere.

Usus quæstionis præcipuus, an bona secularisata alienari possint.

§. XXIII. Sed cui usui ista omnia de licentia secularisationis & natura bonorum secularisatorum ista omnia hactenus discussimus? scilicet ut consideretur, quid novi juris possessores bonorum secularisatorum, diversi a jure eorum, qui ut ecclesiastica illa possederant, per & post mutationem nacti fuerint. Neque tamen & hic solliciti erimus de differentiis omnibus, *(w)* sed de illa saltem, quæ potissimum a dissentientibus in controversiam vocari solet. Scilicet bona secularisata, si allodialia sunt, possunt a Domino pro lubitu quocunque

(t) *In contin. actorum dictor. p. 132—142.* (u) *In dicta contin. actorum p. 215. seq.* (w) De quibus vide Mauritium *cap. 10. integro.*

cunque titulo alienari, ſin vero feudalia ſint, cum conſenſu domini, cum ante ſecularisationem, cum eccleſiaſtica adhuc eſſent, nonniſi pauciſſimis in caſibus jure canonico expreſſis & permiſſis poterant alienari a poſſeſſoribus catholicis. (x) Item bona ſeculariſata allodialia tranſeunt ad heredes allodiales, feudalia ad feudales.

Affirmatur de allodialibus, etiam absque conſenſu imperatoris.

§. XXIV. Ergo ſtatus ipſi proteſtantes, qui bona eccleſiaſtica vel etiam ſeculariſata ut allodialia poſſident, alienare poſſunt utraque absque neceſſario conſenſu Imperatoris & agnatorum, feudalia vero nonniſi cum ejus & eorum conſenſu, ſive de alienatione inter vivos ſit quæſtio, ſive de alienatione per ultimam voluntatem. (y) Et quamvis alii etiam in feudalibus non eſſe neceſſarium conſenſum imperatoris ſtatuant, (z)

E alii

(x) Mauritius *d. c. 10. §. 1.* (y) Ill. Dn. de Rhez. *Jur. publ. l. 2. c. 32. §. 1. c. 36. §. 1.* B. Ziegl. *de Jur. Majeſt. l. 1. c. 4. n. 27. 28.*

(z) Henricus Michaelis *in reſponſis Chilon. reſp. 14. p. 130.* Scil. (1) conſtitutionem Lotharii & Friderici Imperatorum *II. F. 52. & 55.* in Germania non veniſſe ad obſervantiam, ſed ibi manſiſſe licentiam antiquam alienandi absque conſenſu Domini *I. F. 13. & II. F. 44. pr.* (2) etiam in Camera imperiali ejusmodi alienationes eſſe confirmatas per tradita Gylmanni *Tom. 4. vol. 3. n. 90.* Klock. *T. I. Conſ. 11. n. 147. ſeq.* Zæſ. *de feud. Part. 9. n. 22.* Sed reſp. ad (1) Feuda imperii non eſſe dijudicanda ex natura Feudorum Longobardicorum, tanquam iis multa antiquiora. In Germania vero jam tempore Caroli M. non licita fuit feudi alienatio ſine conſenſu domini. *Cap. Caroli M. ſextum de anno 806. cap. 8.* Adde jus feudale Suevicum *cap 89. 96. 107. 122. ſecund. edit. Schilteri* & ibi ad marginem citata loca juris feudalis Saxonici & Schilterum ipſum *in Commentario ad dicta capitula.* Ad (2) autores allegatos non probare, quod probare debebant. Gylmannus non dicet, quod pronunciatum ſit pro alienante

alii vero etiam in allodialibus velint eum adhibendum esse, *(a)* non afferuntur tamen a dissentientibus argumenta satis prægnantia, ut causam videamus quicquam in assertione nostra mutandi.

§. XXV.

feudum sine domini consensu, sed interrationes decidendi sententiæ cameralis, sententiam priores instantiæ ex multis capitibus impugnatam reformantis, etiam illam ponit, quod in Germania licitæ sint oppignorationes particularum feudalium præprimis in casu necessitatis, sine consensu Imperatoris. Sed & Klock. de talib9 oppignorationib9 necessariis loquitur. Zasius vero magis conqueritur, quod leges feudales in imperio male serventur, quam ut de eo quod justum est in Germania loquatur. *Adde* Dn. Alexandri *d. dissert. de jure allodiali princ. imperii c. 5. n. 9. seq.*

(a) Pro qua sententia plerumque obscurum, & a Doctoribus juris publici Germanici parum attendendum, peregrinum Joh. Cephali nomen *Cons. 369. n. 124.* solet allegari, non tamen alia addita ratione, quam quod non sola conditio allodialitatis distrahendi facultatem conficiat, sed aliæ circumstantiæ efficere possint, ut ea facultas in dubium vocetur. Quæ ratio nihil aliud dicit, quam quod res allodiales alienari possint, nisi aliud obstet, nequaquam vero istam Cephali illationem, quod in allodialibus (regulariter) adhibendus sit consensus Imperatoris parare potest. At, inquiunt, tutius tamen est consensum Imperatoris adhibere. Ego vero hic noto, tutiorem sententiam dici vel de casu, ubi circa quæstionem juris dubium est, vel de casu, ubi de justitia causæ constat, & quæritur saltem an conducat jure suo uti. In priori sensu tutius non est, adhibere consensum Imperatoris, quia de obligatione ad id faciendum nulla affertur ratio. Posteriori sensu res ad consilia pertineret, non ad quæstiones juris, indefinite tamen dicere nollem, tutiorem esse istam adhibitionem consensus imperatorii, sed pro diversitate circumstantiarum consilia hic variare posse & debere, quæ tamen fusius expe-

§. XXV. Ex dictis facile resolvi potest quæstio affinis. Si bona ecclesiastica pontificiis ademta destinata sint ad pios usus evangelicos; quid tum juris est circa alienationem. Nec hic consensu imperatoris & agnatorum erit opus, quia jam supra §. 21. ostensum & horum intuitu talia bona esse allodialia. At respectu scholarum vel ecclesiarum distinguendum est; vel bona immobilia data sunt ecclesiis in dominium, vel immobolia incorporata sunt fisco principis & assignata administrationi præfectorum, ita ut ex fructibus certis debeant salaria & stipendia solvi scholis & ecclesiæ ministris. Priori casu regulariter cum consensu ecclesiæ alienatio fieri potest, (& consensus etiam in quibusdam casibus facile impetrari poterit ab ecclesiis, v.g. si successor allodialis sit pontificiæ religioni addictus,) excepto tamen casu necessitatis, & utilitatis reip. ubi princeps vi dominii eminentis poterit etiam res subditorum ipsis in vitis alienare. *(b)* Posteriori casu etiam

Quid juris de bonis ecclesiasticis ad evangelicos usus destinatis.

E 2 abs-

dire non est hujus loci. Adde Dn. Alexandri *d. differt. c. 5. n. 16 seq.* Dn. de Lyncker *de libert. stat. imperii sect. 5. §. 5.*

(b) Non obstat, dominium eminens esse particulam superioritatis; superioritatem vero statuum etsi allodialis sit, non tamen posse alienari, quia cohæreat territorio. Respondeo, si ex meo voto res definienda foret de natura superioritatis, eam dicerem ut rem incorporalem & accessoriam, ut regulariter sunt omnia jura rerum, per se neque allodialem esse neque feudalem, sed intuitu territorii aut bonorum immobilium, in quibus terminatur, modo allodialem modo feudalem esse. Cum adeo bona immobilia de quibus agimus sint allodialia, etiam superioritas in bonis illis terminata tanquam cohærens iis erit allodialis & alienabilis. *Adde* Dn. Alexandri *d. l. c. 4. n. 4 seq. & cap. 5. n. 44. seq.*

absque consensu piarum causarum alienatio fieri potest, præprimis si fiat in securitatem religionis evangelicæ & cum onere salariorum ac stipendiorum continuandorum.

Quid juris de ipso jure circa sacra!

§. XXVI. Memini quæsitum esse, an princeps evangelicos jurisdictionem ecclesiasticam, vel nomine magis conveniente jus circa sacra alienare possit. (c) Ratio pro affirmatione fuit, quod jus circa sacra & ipsum sit allodiale, non feudale, nec ita rebus terminetur, uti dominium eminens, & jura superioritatis similia. Sed video etiam pro negativa adduci, quod obstent verba instrumenti pacis famosa: (d) *Jus Diœcesanum & jurisdictio ecclesiastica intra terminos territorii cujusque se contineant.* Mihi distinguendum videtur. Intuitu successoris evangelici alienatio non valebit, ac si successio ad catholicum spectet, putarem alienationem valere in evangelicum, sive inter vivos, sive per ultimam voluntatem, quia tum instrumentum pacis non obstat. (e)

§. XXVII.

(c) Dn. Alex. *d. c. n. 44. junct. c. 4. n. 19.*

(d) Artic. 5. Instrum. pac. §. jus Diœcesanum 48.

(e) Apparet enim ex contextu quod verba illa instrumenti pacis, quatenus jurisdictio ecclesiastica de evangelicis prædicatur & juri circa sacra æquipollet, respiciant solum evangelicos, cum pontificii principes seculares plane nullam habeant jurisdictionem ecclesiasticam, ecclesiastici vero habeant quidem jurisdictionem, sed non juri circa sacra correspondentem. Cum igitur successor catholicus non sit capax juris circa sacra, posito etiam, quod potestas alienandi illud jus non ita evidentibus rationibus possit probari, nullam tamen haberet actionem catholicus successor ad eam alienationem infringendam, cum nullam habeat interesse, exceptio vero tua non interest, poterit opponi cuilibet agenti.

§. XXVII. Videamus jam quid contra alienabilitatem bonorum secularisatorum afferant domini dissentientes initio memorati. Age dicta eorum in summam contrahamus. *Primo*, præsupponunt, statibus imperii Augustanæ confessionis vi juris territorialis competere etiam curam circa sacra, regimen ecclesiasticum, jus Episcopale, sive potestatem ecclesiasticam externam. *Secundo* præmittunt; vi illius juris status A. C. post religionis reformationem bona ecclesiastica apprehendisse, non animo sibi acquirendi, sed illorum reditus ad veros pios usus convertendi. Atque hoc ipsum pietatis & æquitatis rationem suasisse, & ipsos quoque Dd. evangelicos docuisse & monuisse, atque pios principes & status A. Confessionis iis monitis obtemperasse. *Tertio* præmittitur, bona ecclesiastica a statibus Augustanæ confessionis apprehensa ad illos non pertinere privato dominii jure, sed esse saltem eorum dispensatores & tutores. *Quarto*, bona hæc non transmitti ad heredes statuum allodiales, ad quos non simul transiit jus territoriale. (*f*)

Dissentientium rationes de natura bonorum Ecclesiasticorum.

§. XXIIX. Ad illa vero ex hactenus dictis jam paucis responderi potest, si modo ostendatur in qua propositione sita sit fallacia falsæ assertionis. Atque hic equidem positio prima sine nota transire potest, tertia & quarta fluunt ex secunda tanquam conclusiones. Ergo robur omne dissentientium in secunda est situm. Hic vero fallacia evidens est, mutari statum controversiæ & plus probari quam probari debebat. Quærebatur an bona secularisata alienari possint, & in iis succedant heredes allodiales; & respondetur nulla esse secularisata, quod evidentiæ facti repugnat & nulla bona secularisari posse, quod repugnat praxi imperii & dictamini rectæ rationis ac principiis juris publici Germanici, ut hactenus demonstratum. Reliqua quæ forte moveri possent ulterius contra illas rationes dissentientium, omitti possunt tanquam nihil aut parum ad rem facientia. (*g*)

Responsio ad istas.

(*f*) Vide ab initio citatum responsum Dominorum JCtorum T. in causa Waldeck contra Ostfriesland *n. 4. usque ad n. 9.*

(*g*) Ita v. g. ad propositionem primam dubium est, an tempore reforma-

Ut & ad consectaria dissentientium.

§. XXIX. Quæ porro sequuntur apud dissentientes, uti nihil novi afferunt, sed appendices propositionum dictarum, ita nec opus est nobis, ut de novis responsionibus simus solliciti, sed sufficiat saltem ea indicasse & summo digito responsiones ostendisse. Huc ergo refero, quæ sequuntur. (*b*) 1. Sententiam hanc, quod bona secularisata non transeant ad heredes allodiales praxi imperii esse firmatam, nec contrariam praxin ostendi posse; 2. Etsi principes nonnulli quosdam conventus in suos converterint usus, id tamen doctrinæ eorum non præjudicare, quia abusus non possit mutare naturam rei. 3. In dubio non præsumi bona esse ad seculares usus translata, quia præsumatur in dubio id quod pium & æquum est. 4. Bona secularisata nec allodialia esse nec feudalia sed constituere tertiam speciem. (*i*)

tionis status habuerint superioritatem territorialem, quatenus ea denotat complexum omnium regalium. Dubium est, an cura reformationis & religionis pertineat ad superioritatem, an ad jus libertatis statuum. Etsi enim illa distinctio non nimis subtiliter sit tractanda, ut quidam faciunt, tamen etiam nec supine est negligenda. Et videtur verius, curam religionis & jus sacrorum pertinere ad jus libertatis per ea quæ deduxit Dn. de Lyncker *de libertate statuum imperii sect. 2. 3.*

(*b*) *d. l. n. 11. 12. 18. 39.*

(*i*) Responderi potest ad 1. videndum an in exemplis, quæ ibi de Ducatu Holsatiæ, Comitatu Schvvarzburgico, Ducatu Altenburgico afferuntur, actum fuerit de bonis secularisatis, an non, cum in tota responsione status quæstionis fuerit mutatus. Videndum in praxi judiciali, qua ex ratione adjudicatio heredibus feudalibus facta fuerit. Etiam praxis imperii facti est, & præbet argumenta illustrantia non probantia. Praxis vero extrajudicialis parum probat, si scilicet heredes allodiales juris sui ignati eo non fuerint usi. Ad 2. in dissertatione ostendimus, nec secularisationem nec ejus effectus repugnare naturæ rei. Ad 3. Nec repugnare secularisationem pietati & æquitati. Ad 4. Et hic semper confunduntur bona ecclesiastica cum secularisatis. Supra §. 17. ostensum inter bona feudalia & allodialia non dari speciem mediam. Etiam supra §. 15. rejectum, quod hic asseritur, ac si bona ecclesiæ sint bona publica, ecclesiæ scilicet, & suo modo patriæ patrimonium. Etiam ostendimus supra §. 21. bona a principibus A. C. ad pios usus destinata esse allodialia.

F I N I S.

